

Interreg
Polska-Słowacja
Współpraca Transgraniczna

P O L S K O - S L O V E N S K É H U D O B N O - T A N E C N É W O R K S H O P Y

TRADYCJA NASZĄ SIŁĄ TRADÍCIA NAŠOU SILOU

P O L S K O - S Ł O W A C K I E W A R S Z T A T Y M U Z Y C Z N O - T A N E C Z N E

Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Vážený čitateľ!

V júni 2017 začala Gmina Wilkowice spoločne s partnerskou obcou Likavka zo Slovenska realizovať projekt s názvom „Tradícia našou silou – polsko-slovenské hudobno-tanečné workshopy“ v rámci Programu Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014–2020, 1. prioritná os.

Cieľom projektu bola spoločná ochrana a posilnenie rozvoja kultúrneho dedičstva a znalosti dejín regiónu prostredníctvom hudobno-tanečných workshopov pre členov poľského a slovenského regionálneho súboru, ktorí sú obyvateľmi obce Likavka a gminy Wilkowice. Završením projektu bolo usporiadanie verejných koncertov pre obyvateľov pohraničia a vydanie a bezplatná distribúcia tohto katalógu a CD s hudbou.

Cieľovou skupinou boli členovia regionálnych súborov, Detského folklórneho súboru Likava a Dedinskej folklórnej skupiny Likava z obce Likavka a Zespoľu Pieśni i Tańca (Súboru piesní a tancov) „Ziemia Beskidzka“ z gminy Wilkowice. Členovia týchto súborov sa zúčastnili cyklu hudobno-tanečných workshopov na územiach oboch obcí. Cieľovou skupinou boli aj obyvatelia partnerských obcí a pohraničnej oblasti, turisti a návštevníci tejto oblasti, ktorí sa zúčastnili troch bezplatných hudobno-tanečných koncertov.

Som presvedčený, že realizácia tohto projektu pozitívne prispela k spoločnej ochrane a posilnila rozvoj kultúrneho dedičstva. Verím, že poskytla aj priamo citeľný prínos na území našich obcí v podobe spoločnej účasti obyvateľov na kultúrnych podujatiach realizovaných v rámci projektu. Verím tiež, že Vám bezplatná distribúcia umožní prečítať si túto propagačnú brožúru a vypočuť CD s poľskými a slovenským skladbami, čo je bezpochyby impulzom pre spoznávanie kultúry, dejín, miestneho dedičstva, regionálnych piesní a tancov. To nech je podnetom aj pre iné pohraničné obce, ktoré by mohli mať v budúcnosti záujem o podobné projekty alebo o spoluprácu s našimi obcami.

Maciej Mrówka
koordinátor projektu

W czerwcu 2017 roku Gmina Wilkowice rozpoczęła, wspólnie z partnerską Gminą Likavka na Słowacji, realizację projektu pod nazwą „Tradycja naszą siłą – polsko-słowackie warsztaty muzyczno-taneczne“ w ramach Programu Interreg V-A Polska – Słowacja 2014–2020 – 1 Oś priorytetowa.

Celem projektu było zapewnienie wspólnej ochrony, wzmocnienie rozwoju dziedzictwa kulturowego i znajomości historii regionu, poprzez organizację warsztatów muzyczno-tanecznych dla członków polskich i słowackich zespołów regionalnych – mieszkańców partnerskich gmin Likavka i Wilkowice, zakończonych organizacją ogólnodostępných koncertów muzyczno-tanecznych dla mieszkańców pogranicza oraz wydaniem i bezpłatną dystrybucją niniejszego folderu i płyty muzycznej.

Grupę docelową stanowili członkowie zespołów regionalnych z zespołów Detský folklórny súbor Likava oraz Dedinska folklórna skupina Likava z Gminy Likavka i z Zespołu Pieśni i Tańca „Ziemia Beskidzka“ z Gminy Wilkowice, którzy wzięli udział w cyklu warsztatów muzyczno-tanecznych na terenie obu gmin. Grupę docelową stanowili również mieszkańcy obu gmin partnerskich z terenu pogranicza, turyści oraz osoby odwiedzające te tereny, którzy wzięli udział w trzech bezpłatnych koncertach muzyczno-tanecznych.

Jestem przekonany, że realizacja tego projektu wpłynęła pozytywnie na wspólną ochronę i wzmocnienie rozwoju i dziedzictwa kulturowego i przyniosła bezpośrednie korzyści odczuwalne na terenie naszych gmin, poprzez wspólny udział mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych zrealizowanych w ramach projektu, a także poprzez bezpłatną dystrybucję i lekturę niniejszego folderu promocyjnego i odsłuchanie płyty muzycznej zawierającej utwory polskie i słowackie, co niewątpliwie zachęciło do poznawania kultury, historii, lokalnego dziedzictwa, regionalnych piosenek i tańców, a także spowodowało, że inne pograniczne miejscowości będą zainteresowane podobnymi projektami lub współpracą z naszymi gminami w przyszłości.

Maciej Mrówka
koordynator projektu

Obec/Gmina Likavka

Osídlenie tejto časti Liptova pochádza už z praveku, na hradnom vrchu bolo odkryté hradisko púchovskej kultúry, s ktorým súvisí poklad železných predmetov a laténskych mincí. Ďalej tu bolo povel'komoravské sídlisko z 10. – 12. storočia.

Obec Likavka sa najskôr spomína ako osada Likava, ktorej pôvod siaha do obdobia ešte pred 13. storočím, dôkazom je blízky kostol sv. Martina v Martinčeku z roku 1260 na blízkom vrchu Mních, v minulosti postavený mimo sídlisk, ktorý slúžil pre obyvateľ'ov susedných dedín, a teda aj Likavy. Vtedy patrila Likava zemanom. V tomto období daroval likavský majetok kráľ' Belo IV. zemanovi Mikulášovi, ktorý im dal za likavský majetok náhradu, časť majetku v Liptovskom Trnenci a v Ľubeli. Osada Likava ležala pri dôležitej krajinskej obchodnej ceste, vedúcej zo Zvolena cez Revúcku dolinu popri Ružomberku a smerovala cez Oravu ďalej do Poľska. Nad touto cestou dal lip-tovský a zvolenský župan Donč vybudovať v druhej polovici 30. rokov 14. storočia hrad, ktorý dostal názov podľa pôvodnej osady – Likava. Dedina Likava a jej majetok bola neskôr kráľ'ovským majetkom, a v poddanskej závislosti pánov z Likavy. Jej súčasný názov Likavka sa prvýkrát spomína v súpisе Likavského panstva z polovice 16. storočia.

Dejiny obce Likavka boli po celé stáročia úzko spojené s históriou hradu, ktorý plnil vojensko-strážnu funkciu nad obchodnou cestou. Do polovice 15. storočia patrila uhorským kráľom a bol aj sídlom správy kráľ'ovských majetkov v západnom Liptove. Hrad v priebehu rokov vystriedal niekoľko majiteľ'ov alebo záložných držiteľ'ov – bol obsadený husitskými vojskami, vlastnil ho Ján Huňady, získal ho aj Pongrác z Liptovského Mikuláša, Peter Komorovský, Ján Korvín, Ján Zápoľský, Ľudovít Pekri, Ján Krušič a dlhší čas hrad patrila aj Iľešháziovcom a neskôr Tökölyovcom. Na jeseň v roku 1707 bol hrad Likavka na rozkaz Františka Rákocziho II. zbúraný.

Základným zamestnaním obyvateľ'ov obce bolo poľnohospodárstvo, chov dobytka, ovčiarstvo, dreverubačstvo a pltníctvo. Samostatná farnosť v Likavke vznikla výstavbou rímskokatolíckeho kostola sv. Juraja v roku 1888. Zmienka o existencii školy pochádza z roku 1825. Nové podmienky po roku 1848 a postupná industrializácia zmenili aj predmet obživy a z tradičných odvetví sa postupne veľa obyvateľ'ov zamestnalo v ružomberenských priemyselných podnikoch.

Obec Likavka sa vyznačuje bohatým kultúrnym životom. Bohatstvo ľudových folklórnych tradícií,

mnohých z nich v Liptove dodnes živých, podnietilo vznik vynikajúcich detských folklórnych súborov, ktoré oživujú, zachovávajú a istou formou prezentujú pôvodné ľudové piesne, zvyky a tance. V súčasnosti v obci funguje detský folklórny súbor Likava a dedinská folklórna skupina Likava. Od roku 1971 sa v Likave uskutočňuje detský folklórny festival. Každoročne sa v obci organizujú aj hromadné výstupy na okolité vrchy, Beh oslobodenia o putovný pohár obce Likavka, stavanie májov podľa ľudovej tradície, Memoríal pána farára Kornela Brtku vo futbale, súťaž v požiarom útoku – Memoríal Štefana Rišu, divadelné predstavenie ochotníckeho divadla v Likavke a iné.

Ta część Liptowa była zasiedlona już w okresie prehistorycznym, o czym świadczy odkryte na wzniesieniu zamkowy grodzisko z czasów kultury puchowskiej, w którym znaleziono skarb składający się z przedmiotów wykonanych z żelaza oraz monet z okresu lateńskiego. Następnie między X a XII wiekiem znajdowało się tam grodzisko z czasów po upadku Państwa wielkomorawskiego.

Miejscowość Likavka w najstarszych źródłach jest wymieniana jako osada Likava, której początki sięgają jeszcze okresu przed XIII wiekiem, czego dowodem jest zbudowany w 1260 r. na pobliskiej górze Mních kościół św. Marcina w Martinčeku. Kościół ten został zbudowany z dala od ludzkich siedzib, ale służył mieszkańcom pobliskich wiosek, czyli również Likawy. Likava należała wówczas do drobnej szlachty. W tamtym czasie król Bela IV nadał majątek likavski szlachcicowi Mikulášovi, którego potomkowie byli właścicielami tej wsi do 1335 roku. Jednym z potomków tego rodu był Ladislav z Likavy (de Likua). Jednak w roku 1335 na rozkaz kasztelana liptowskiego i zvolenskiego Donča szlachcice ci musieli oddać majątek, w zamian za który otrzymali część dóbr w Liptovskim Trnovie oraz w Ľubeli. Osada Likava była położona na ważnym szlaku handlowym, prowadzącym ze Zvolena przez Dolinę Rewucy koło Ružomberka i biegnącym przez Orawę dalej do Polski. Nad tym szlakiem kasztelan liptowski i zvolenski Donč zbudował w drugiej połowie lat 30. XIV wieku zamek, który otrzymał nazwę od znajdującej się w sąsiedztwie osady – Likava. Wieś Likava i przynależne do niej ziemie początkowo były dobrami królewskimi, a rządził nimi, jako wasale, panowie z Likavy. Obecna nazwa Likavka została po raz pierwszy wymieniona w inwentarzu Państwa Likawskiego z połowy XVI wieku.

Dzieje wsi Likavka były przez całe stulecia ściśle powiązane z historią zamku, który strzegł szlaku handlowego, pełniąc funkcję wojskową i strażniczą. Do połowy XV wieku należał do królów węgierskich oraz był siedzibą zarządu dóbr królewskich na zachodnim Liptowie. Zamek zmieniał na przestrzeni lat właścicieli, był również przedmiotem zastawu, został zajęty przez wojska husyckie, należał do Jánoša Hunyady'ego, otrzymał go również Pongrácz z Liptovského Mikuláša, a potem Piotr Komorowski. Jego właścicielami byli Jan Korwin, Jana II Zygmunt Zápolya, Lajos Pekry, Ján Krušič, przez dłuższy czas należał także do rodu Illésházyc, a później Tökölych. Jesienią 1707 roku zamek Likavka został zburzony na rozkaz Franciszka II Rakocznego.

Mieszkańcy Likavki zajmowali się przede wszystkim rolnictwem, hodowlą bydła, owczarstwem, wyrębem drzew oraz flisactwem. Samodzielna parafia w Likavce powstała w 1888 r., kiedy został zbudowany kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Jerzego. Wzmianka o istnieniu

szkoły pochodzi z roku 1825. Wraz ze zmianami, które przyniósł rok 1848, kiedy przeniesiono pańszczyznę, z postępującą industrializacją zmieniły się również źródła utrzymania, ponieważ wielu mieszkańców zaczęło pracować w zakładach przemysłowych w Ružomberku.

W gminie Likavka tętni życie kulturalne. Bogactwo tradycji ludowych, z których wiele jest żywych na Liptowie do dziś, było inspiracją do założenia znakomitych zespołów dziecięcych, które ożywiają, zachowują i w określonej formie prezentują dawne pieśni, zwyczaje i tańce ludowe. Obecnie na terenie gminy działa dziecięcy zespół folklorystyczny Likava oraz dziecięca grupa folklorystyczna Likava. Od 1971 roku odbywa się w Likavce Dziecięcy Festiwal Folklorystyczny. Co roku organizowane są również rajdy piesze na okoliczne szczyty, Bieg Wyzwolenia o puchar przewodni gminy Likavka, stawianie zgodnie z ludową tradycją tzw. majów*. Rozgrywane jest Memoriał księdza proboszcza Kornela Brtky w płcie nożnej, zawody strażackie – Memoriał Štefana Rišy, prezentowany jest spektakl teatralny w wykonaniu teatru amatorskiego, który działa w Likavce oraz odbywa się wiele innych wydarzeń.

* **Maje**, to wysokie, okrzese (pozbawione gałęzi) drągi ozdobione kolorowymi wstążkami, stawiane przed i mają przez kawalerów przed domami, w których mieszkają panny na wydaniu lub jedno drzewo okrzese i okorowane stawiane w centrum wsi.

Gmina Wilkowice

Gmina Wilkowice sa nachádza v malebnom prostredí medzi Sliezkymi Beskydami, Malými Beskydami a Żywieckou kotlinou (v tzv. Wilkowickej bráne). Gmina je situovaná v južnej časti Sliezskeho kraja v blízkosti mesta Bielsko-Biała, a tvoria ju tri časti: Bystra, Meszna a Wilkowice. Cez našu gminu vedú dôležité obchodné a turistické cesty a železničná trasa, preto je z hľadiska komunikačnej dostupnosti mimoriadne pohodlným miestom.

Kvôli tomu, že sa Gmina Wilkowice nachádza uprostred beskydských vrchov, má špecifickú klímu. Už v 19. storočí bola najvyššie položená Bystra kúpeľnou obcou s liečivým podnebíom. V roku 1897 založil rakúsky lekár Ludwik Jekes v Bystrej Zaklad Wodolecznicy (Vodoliečebný ústav). V súčasnosti sa tam nachádza Zespół Chorób Płuc i Gruźlice (Špecializovaný ústav liečby pľúcnych chorôb a tuberkulózy), ktorý je popredným strediskom hrudníkovej chirurgie v Poľsku.

Gmina Wilkowice je veľmi často považovaná za typickú turistickú oblasť, má veľmi dobré rozvinuté ubytovacie kapacity s rôznym štandardom. Na jej území sa nachádzajú horské chaty na vrchoch Magurka Wilkowska, Klimczok a Szyndzielnia, veľa agroturistických statkov, penziónov, hotelov, hostincov a pizzerií, ako aj skautské stredisko „Wilczyso“ a študentská horská chata. Každý z týchto objektov má osobitý charakter a atmosféru, od regionálnej horskej chaty až po moderne zariadený apartmán.

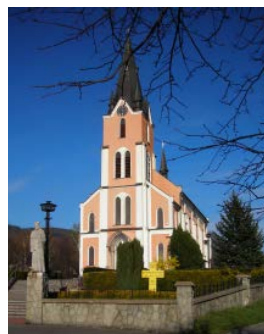
Gmina má veľmi priaznivé podmienky na rekreáciu a šport. Na jednej strane je obklopená pásmom Sliezkych Beskyd s vrchmi Kozia Góra, Szyndzielnia, Klimczok a Magura, a druhej Malými Beskydami s Czuplom, Magurkou Wilkowickou a Rogaczom. Všetky tieto vrchy sú prepojené hustou sieťou značených turistických chodníkov a lyžiarskych trás. V zimnom období sú k dispozícii trasy na bežecké lyžovanie nachádzajúce sa v hornej časti Magurky Wilkowickej.

Na území Gminy Wilkowice sa nachádza veľa zaujímavých pozoruhodných objektov. V Bystrej – múzeu známeho akademického maliara Juliana Fałata, v Mesznej – historickej kaplnke Narodenia Panny Márie z 18. storočia Matky Božej patrónky sejby a vo Wilkowicach – neogotický farský kostol sv. Michala Archanjela.

Na území gminy sú cyklicky usporiadané kultúrne podujatia, z ktorých najdôležitejšie sú Dni Wilkowic v júni, Dni Bystrej v júli, Sviatok úrody v septembri, Organové recitály v Bystrej v júli a veľa športovo-spoločenských podujatí, ako napríklad: Pohár Magurky „Po stopách Márie Terézie Habsburg“ a Jesenné behy na Magurke.

Mieczysław Rączka
Starosta Gminy
Wilkowice

Gmina Wilkowice, położona malowniczo na pograniczu Beskidu Śląskiego i Małego oraz Kotliny Żywieckiej (w tzw. Bramie Wilkowskiej). Gmina znajduje się w południowej części województwa śląskiego w pobliżu Bielska-Białej, w jej skład wchodzi trzy sołectwa: Bystra, Meszna i Wilkowice. Przez naszą gminę przebiegają ważne szlaki handlowe i turystyczne oraz trasa kolejowa, dzięki czemu komunikacyjnie jest to bardzo dogodne miejsce.

Położenie wśród beskidzkich gór powoduje, że Gmina Wilkowice posiada specyficzny klimat. Już w XIX wieku, usytuowana najwyższej Bystra, znana była jako miejscowość o leczniczych właściwościach klimatu. W roku 1897 austriacki lekarz Ludwik Jekes założył w Bystrej Zakład Wodolecznicy. W czasach obecnych znajduje się tam Zespół Chorób Płuc i Gruźlicy, będący wiodącym ośrodkiem torakochirurgicznym w Polsce.

Gmina Wilkowice, uznawana bardzo często jako miejsce typowo turystyczne, dysponuje bardzo dobrze rozwiniętą bazą noclegową o zróżnicowanym standardzie. Na terenie gminy znajdują się schroniska górskie na Magurce Wilkowskiej, Klimczoku i Szyndzielni, wiele gospodarstw agroturystycznych, domów wczasowych, hoteli, zajazdów i pizzerii oraz ośrodek harcerski „Włczysko” i chata studencka. Każdy z tych obiektów posiada swoisty charakter i klimat,

poczawszy od regionalnej chaty góralskiej, po nowocześnie urządzone apartamenty.

Gmina posiada niezwykle korzystne warunki do rekreacji i uprawiania sportu. Otoczona z jednej strony pasmem gór Beskidu Śląskiego z Kozią Górą, Szyndzielnią, Klimczokiem i Magurą, z drugiej Beskidu Małego z Czuplem, Magurką Wilkowską i Rogaczem. Wszystkie połączone są gęstą siecią znakowanych szlaków turystycznych oraz szlakami narciarskimi. W zimie zaś skorzystać można z trasy do narciarstwa biegowego w szczytowych partiach Magurki Wilkowskiej.

Na terenie Gminy Wilkowice znajduje się wiele interesujących obiektów, które koniecznie należy odwiedzić. W Bystrej – biograficzno-artystyczne muzeum znanego malarza Juliana Fałata, w Mesznej – zabytkowa XVIII w. kaplica Matki Boskiej Siewnej oraz w Wilkowicach – neogotycki kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała Archanioła.

Na terenie gminy cyklicznie organizowane są imprezy kulturalne, wśród których należy wymienić Dni Wilkowic w czerwcu, Dni Bystrej w lipcu, Święto Płonów we wrześniu, Bystrzańskie Recitale Organowe w lipcu oraz wiele imprez sportowo-rozrywkowych, wśród których wymienić należy Puchar Magurki „Śladami Arcyksiężnej Marii Teresy Habsburg” oraz Jesienne Biegi na Magurce.

Mieczysław Rączka
Wójt Gminy Wilkowice

ŠÚCHANÝ

V súčasnosti sú opísané iba fragmenty tohto tanca. V niektorých dedinách, okrem Ujsoť a Zlatnej, je šúchaný zapojený ako osobitná figúra do skupinových tancov – najčastejšie do tanca, ktorý sa nazýva krzyžok (križík).

V šúchanom sú pohyby ostré, sekané, preto tento tanec vyžaduje šikovnosť a veľkú výkonnosť. Jeho dynamika sa zachováva s rovnakou silou počas celého tanca.

Tento tanec nemal skupinové figúry, jednotlivé dvojice tanečníkov tancovali každá pre seba, otáčali sa na mieste jedným alebo druhým smerom, presúvali sa priamo dopredu alebo dozadu, poradie zmien bolo ľubovoľné, pred každou zmenou sa tancovali akcentované kroky.

V rôznych dedinách, a dokonca aj rôzni tanečníci v tej istej dedine, majú rôzne poradie tanečných figúr. Je to príklad ako si dedinskí tanečníci modifikujú choreografiu z ustálených prvkov.

ULOŽENIE RÚK

1. Košík zozadu

Dievča stojí na prvej strane blízko chlapca. Prepletajú si ruky nakriž vzadu, spájajú pravú ruku s pravou rukou a ľavú s ľavou, pravá ruka chlapca sa nachádza hore, a ruky, ktoré majú na vonkajšej strane si dávajú na bedrá.

2. Uchytenie za ramena

Tanečník a tanečnica sa postavia oproti seba s malým presunom doľava. Chlapec oboma rukami uchytí partnerku za povyššie pása, ona si oprie obidve dlane na jeho ramenách. Oba si mierne ohnú ruky v lakťoch.

3. Vzájomné uchopenie spredu v páse

Dvojica sa postaví šikmo napravo od seba, chytia sa navzájom pravými rukami po bokoch v páse a ľavé ruky si ohnú v lakťoch a zdvihnú vysoko na boky. V prípade, že sa postavia šikmo naľavo od seba, uchopia sa tak isto ľavými rukami a zdvihnú vysoko na boky pravé ruky.

TANEČNÉ KROKY

dvojdobé metrum

1. Základný krok

Tanečníci vysúvajú vpred striedavo raz pravú a raz ľavú nohu a pri tom sa súčasne pohybujú dopredu, dozadu alebo v malom kruhu. Menenie nôh – vysúvajú jednu nohu vpred a cúvajú druhou vzad počas podskoku (odľahčenia nôh), v priebehu ktorého majú

stále ich chodidlá kontakt s podlahou. Pri doskoku prenášajú váhu tela na nohu, ktorá je vzadu.

V predtaktí si vysúvajú vpred pravú nohu, ktorej celé chodidlo vedú po podlahe a v poslednej fáze pohybu ho zdvihnú nízko nad podlahu. Zdvihajú a menia nohy, vysúvajú ich so šúchaním celým ľavým chodidlom po podlahe a pri tom trochu pravú nohu ťahajú späť.

Na „raz“ – doskok na pravú nohu, ktorej koleno sa silno pokrčí, súčasne viac vysúvajú ľavú nohu, následne ju zdvihajú nízko nad podlahou a napínajú koleno. Váhu tela prenášajú na pravú nohu. Trup napnutý s možnosťou náklonu dozadu.

Na „a“ – doskok na pravú nohu, ktorej koleno sa pomerne silno pokrčí, mierne cúvajú ľavou nohou, ktorej koleno sa súčasne ohýna, je to prvá fáza vysunutia napínajúcej sa pravej nohy.

Na „dva“ – doskajú na celé chodidlo ľavej nohy, ktorej koleno sa postupne silno pokrčí (na ľavú nohu sa prenáša celá váha tela) a robia ďalšie vysunutie so šúchaním po podlahe celým pravým chodidlom. V poslednej fáze pohybu vysúvajú pravé chodidlo, napínajú kolena a zdvihajú nohy nízko nad podlahu. Váha tela sa opiera na ľavú nohu.

Pohyby sú ostré, energické, sekané. Po vysunutí nohy sa pohyb na chvíľu preruší, kým sa nezačne ďalšia zmena nôh a ďalší zdvih. Pri zdvíhaní nohy vpred je chodidlo je uvoľnené.

2. Dôraz

Štyri preskoky z nohy na nohu s úderom chodidlom do podlahy, v štvorstvrtťovom rytme, na mieste, v otáčke alebo s presunom určitým smerom na dve doby.

V predtaktí zdvihajú tanečníci pravé nohy nízko nad podlahou.

1. takt na „raz“ – dôrazné dupnutie pri preskoku na pravú nohu s pokrčením kolena. Trup napnutý zvislo. Ruky najčastejšie opustené dole alebo držia partnera. Ľavá noha je nízko zdvihnutá a odraz je z pravej nohy.

Na „dva“ – dôrazné dupnutie pri preskoku na ľavú nohu urobené tým istým spôsobom, ktorý je opísaný pre pravú nohu.

2. takt: Dva ďalšie dôrazné preskoky.

Po každom dopadnutí na nohu je chvíľu prestávky – krátke udržanie pozície bez pohybu.

SIUSTANY

Na chwilę obecną zostały utrwalone tylko fragmenty tego tańca. W niektórych wsiach, poza Ujsotami i Złatną, siustany włączono jako odrębną figurę w tańce zbiorowe – najczęściej w krzyżoku.

Siustany tańczony jest ruchami ostrymi, urywanymi, dlatego wymaga on sprawności i dużej wytrzymałości. Zawarty w nim dynamizm występuje przez cały czas tańca z jednakową siłą.

Taniec ten nie posiadał figur zbiorowych, pojedyncze pary tańczyły każda dla siebie, krążąc w miejscu w jednym lub drugim kierunku, posuwają się po linii prostej w przód lub w tył, dowolnie stosując kolejność zmian, każdą zmianę poprzedzają krokami akcentowymi.

W różnych wsiach, a nawet różni tancerze w tej samej wsi tańczą w różnej kolejności figur – jest to przykład jak tancerze wiejscy komponują przestrzenny układ tańca z ustalonych elementów.

UKŁAD RĄK

1. Koszyczek z tyłu

Dziewczyna stoi po prawej stronie blisko chłopca. Przeplatają ręce na krzyż z tyłu, łącząc prawą rękę z prawą i lewą z lewą ręką partnera, prawa ręka chłopca jest położona na wierzchu, natomiast zewnętrzne dla pary ręce opierają na biodrach.

2. Ujęcie za ramiona

Tancerz i tancerka ustawieni są naprzeciw siebie z niewielkim przesunięciem w lewo. Chłopiec obydwoma rękami ujmuje partnerkę za łopatki, ona opiera obie dłonie na jego barkach. Oboje zginają nieco ręce w łokciach.

3. Wzajemne ujęcie od przodu w pasie

Para ustawia się ukosem w prawo od siebie, ujmują się nawzajem za boki w pasie prawymi rękami, natomiast lewe ręce zginają w łokciu i unoszą wysoko w bok. Przy ustawieniu ukosem w lewo od siebie, ujmują się w ten sam sposób lewymi rękami, unosząc wysoko w bok prawe ręce.

KROKI TANECZNE

Metrum dwumiarowe

1. Krok podstawowy

Wysuwanie w przód na przemian prawej i lewej nogi z jednoczesnym przesunięciem się w przód, w tył lub po linii małego koła. Mijanie nóg – wysunięcie jednej w przód i cofnięcie drugiej w tył, odbywa się w czasie wzniesienia (odciążenia nóg),

przy którym stopy nie tracą kontaktu z podłogą. Opadnięcie z tego wzniesienia się umieszcza ciężar ciała na nodze znajdującej się z tyłu.

W przedtackie wysunięcie w przód prawej nogi, prowadzonej całą stopą po podłodze, a w ostatniej fazie ruchu uniesionej nisko nad podłogą. Wzniesienie się wzwyż i zmiana nóg, wysunięcie z szurnięciem całą stopą po podłodze lewej nogi w przód i cofnięcie na niewielką odległość prawej nogi w tył.

Na „raz” – opadnięcie ze wzniesienia się na prawą nogę, której kolano dość silnie się zgina, jednocześnie wysunięcie lewej nogi na dalszą odległość w przód, po czym uniesienie jej nisko nad podłogę i wyprostowanie kolana. Ciężar ciała spoczywa na prawej nodze. Tułów wyprostowany z tendencją wychylenia w tył.

Na „i” – zmiana nóg. Wzniesienie się całym ciałem na prawej nodze, nieznacznie cofnięcie lewej nogi, której kolano się zgina jednocześnie pierwsza faza wysunięcia w przód prostującej się prawej nogi.

Na „dwa” – opadnięcie ze wzniesienia na całą stopę lewej nogi, której kolano stopniowo dość silnie się zgina, (lewa noga przyjmuje ciężar ciała) oraz dalsze wysunięcie, z szurnięciem po podłodze całą stopą, prawej nogi w przód. W ostatniej fazie ruchu wyciągnięcie prawej stopy, wyprostowanie kolana i uniesienie nogi nisko nad podłogą. Ciężar ciała spoczywa na lewej nodze.

Ruchy ostre, energiczne, urywane. Po wysunięciu nogi następuje chwila przerwy w ruchu, nim zacznie się następna zmiana nóg i następne wzniesienie się. Przy uniesieniu nogi w przód stopa jest luźna.

2. Kroki akcentowe

Cztery przeskoki z nogi na nogę, z uderzeniem stopą o podłogę, w rytm ćwierćnut, wykonane w miejscu, w obrocie lub z przesunięciem w określonym kierunku, w czasie dwóch taktów.

W przedtackie uniesienie prawej nogi nisko nad podłogę.

Takt 1. Na „raz” – akcentowane opadnięcie z małego przeskoku na prawą nogę ze zgłębieniem kolana. Tułów w pionie. Ręce najczęściej opuszczone w dół lub w ujęciu z partnerem. Uniesienie nisko w miejscu lewej nogi oraz odbicie z prawej nogi.

Na „dwa” – akcentowane opadnięcie z małego przeskoku na lewą nogę, wykonane w ten sam sposób jak opisano dla prawej nogi.

Takt 2. Następne dwa akcentowane przeskoki.

Po każdym opadnięciu na nogę następuje chwila przerwy – krótkie wytrzymanie pozy bez ruchu.

Tanec nazývaný kruh sa zachoval v tradícii žywieckych gorolov ako sprievod dvojíc. Je to najpokojnejší tanec z tohto regiónu. V minulosti určite zohrával veľký význam. Pravdepodobne bol súčasťou svadobného obradu, dnes je však ťažké získať viac informácií, lebo v pamäti ľudí sa zachovala predovšetkým jeho forma.

Kruh vedie tancmajster, ktorý tancuje v prvom páre. Na jeho pokyn všetky páry menia smer, usporiadanie a pod. Tanečníci idú pár za párom dookola izby proti smeru hodinových ručičiek. Na pokyn sprievodcu robí každý pár pol otáčky okolo svojej osi a sprievod sa posúva v smere hodinových ručičiek. Následne, opäť na pokyn tancmajstra, sa tanečníci chytajú za ruky, tvoria uzavretý kruh a točia sa jedným smerom. Pri tejto časti tanca sa často spieva.

A znova na pokyn sprievodcu menia páry smer pohybu v kruhu. Potom sprievodca vedie páry po osmičke, tanečníci tvoria druh mosta, opäť tvoria uzavretý kruh. Tancmajster s partnerkou ide do vnútra kruhu a spieva s ňou tú istú melódiu, ktorú hra hudba.

Niekedy viedol tancmajster páry von z izby obyčajne cez dvere, ale niekedy aj cez okno. Gajdy a husle išli s pármí a hrali im počas obchádzky domácnosti, hospodárskych budov, sadu, studne a potom sa vrátili do izby. Neraz sa vracali aj inak ako dvermi. Bola to príležitosť na smiech a žartovné správanie.

Prekážky, na ktoré narážali, niekedy sprievod roztrhli, niektorý pár spadol a iné následne padali naň, čelo sprievodu sa im vzdialilo a museli ho dohnať. Spev nezastavoval tanec a bol prítomný v jeho určitých častiach.

Tanečníci mali slobodné postavenie, ale boli vzpriamení a snažili sa urobiť dobrý dojem. Dĺžka kroku bola mierna, pohyb pružný, nohy vždy ľahko ohnuté v kolenách. Páry často menili držanie, najmä pri zmene smeru tanca.

V sprievode platila poslušnosť – každé omeškanie kazilo harmóniu tanca. Tempo hudby zo začiatku pomalé, na dve alebo na tri doby, postupne sa počas tanca zrýchľovalo.

ULOŽENIE RÚK

1. Tanečníci sa chytajú za ruky vo dvojiciach

Tanečník a tanečnica stoja blízko vedľa seba (partnerka na pravej strane partnera) chytajú sa za ruky, ktoré majú po vnútornej strane a majú ich niečo opustené. Voľné ruky si opierajú na bokoch.

2. Košíček vzadu

Partner a partnerka stoja vedľa seba (tanečnica na pravej strane), objímajú sa vzájomne v páse cez

chrbát (pravá ruka chlapca sa nachádza nad ľavou rukou dievčaťa), držia sa pri tom za ruky, ktoré majú po vonkajšej strane a spojené si ich dávajú na boky – tanečník ľavú a tanečnica pravú.

3. Chytenie za ľavé ruky

Tanečníci stoja vedľa seba. Tanečník objíma tanečnicu pravou rukou cez chrbát v páse, dľaň

si opiera nad jej pravým bedrom. Ľavou rukou chytá jej ľavú ruku a obaja zdvíhajú ruky vpred a súčasne je silno ohýbajú v lakťoch. Dievča si kladie pravú ruku na bedro alebo na pravú ruku chlapca.

4. Bránky

V 1. uložení rúk (tanečníci vo dvojiciach sa držia za ruky, ktoré majú po vonkajšej strane) sa vzdiaľujú od seba, zdvíhajú vysoko na boky spojené ruky a týmto spôsobom tvoria bránku. Otočené dlane voľných rúk si opierajú pod pásom vzadu.

5. Uchytenie za ľavé ruky zdvihnuté hore

Dievča stojí pred chlapcom obrátené k nemu chrbtom. Obaja zdvíhajú ľavé ruky spojené dľaňami. Voľné ruky majú v ľubovoľnej polohe. V tomto uchytení sa dievča otáča pred chlapcom.

6. Chytenie sa za ruky v kruhu

Tanečníci sa postavia vo dvojiciach po okruhu, predom k stredu kruhu. Každý tanečník chytá pravou rukou ľavú dľaň susedy na pravej strane a ľavou rukou pravú dľaň susedy na ľavej strane. Ruky majú najčastejšie opustené, iba v niektorých chvíľach si ich zdvíhajú do výšky pásu.

TANEČNÉ KROKY

1. Krok chôdze v štvorštvrtovom takte

Pružný krok z palcov na celé chodidlo s mäkkým ohnutím kolien, ktoré sú počas tanca vždy trochu pokrčené. Drobné kroky, ramená a hlavy tanečníkov sa stále presúvajú na jednej úrovni – bez vlnenia, kroky sa vykonávajú kontinuálnym pohybom, ktorý vyplňa rytmus. Bez ohľadu na tempo kroky nasledujú po sebe v štvorštvrtovom rytme a nez dôrazňujú prvú časť taktu.

2. Je to dupnutie do podlahy chodidlom voľnej nohy, ktorá počas akcentu nepreberá váhu tela.

Až v ďalšej dobe tá istá noha vykonáva krok vpred. Niekedy po dupnutí tanečníci vydržia pauzu do konca taktu.

Tanečník a tanečnica tancujú rôznymi nohami, začínajú nohami, ktoré majú na vnútornej strane (chlapec pravou, dievča ľavú).

KOŁO

Taniec zwany koło zachował się w praktyce górali żywieckich jako korowód par. Jest to najspokojniejszy taniec tego regionu. Kiedyś z pewnością miał on duże znaczenie zwyczajowe. Zapewne stanowił fragment obrzędu weselnego, dziś jednak trudno uzyskać na ten temat informacje, gdyż w pamięci ludzi pozostała głównie jego forma.

Koło prowadzone jest przez przewodnika, który tańczy w pierwszej parze. Na jego hasło wszystkie pary zmieniają kierunek pochodu, ustawienie itp. Tańczący posuwają się para za parą dokoła izby w kierunku przeciwnym do ruchu wskazówek zegara. Na hasło przewodnika każda para wykonuje pół okrążenia dokoła swej osi i korowód posuwa się w kierunku zgodnym z ruchem wskazówek zegara. Następnie, znów na hasło przewodnika, tańczący formują koło zamknięte ujęciem rąk i krążą w jednym kierunku. Ten fragment tańca często połączony jest ze śpiewem.

I znów na hasło przewodnika pary zmieniają kierunek krążenia po kole. Potem przewodnik prowadzi korowód par po linii ósemki, tańczący formują rodzaj mostu, wracają do koła zamkniętego. Przewodnik wchodzi z partnerką do środka koła i śpiewa z nią tę samą nutę, którą gra muzyka.

Bywało, że przewodnik wyprowadzał pary z izby czasem zwyczajnie przez drzwi, a czasem przez okno. Gajdy i skrzypce szły z korowodem par i przegrywały w czasie obchodzenia domu, zabudowań, sadu, studni aż do powrotu do izby. Powrót odbywał

się też nie zawsze przez drzwi. Okazja ta nastęrczała wiele sposobności do śmiechu i zbytków.

Przeszkody spotykane na drodze nieraz powodowały zaburzenia w pochodzie, któraś para się przewróciła, inne padały na nią, a czoło pochodu się oddalało i trzeba je było doganiać. Śpiew nie przerywał tańca, a odbywał się w czasie określonych jego fragmentów.

Postawa tancerzy swobodna, ale wyprostowana, z oznakami dbałości o wywieranie dobrego wrażenia. Długość kroku umiarkowana, ruch elastyczny, nogi zawsze lekko zgięte w kolanach. Pary często zmieniały układ rąk szczególnie przy zmianie kierunku.

Obowiązywało postuszerstwo przewodnikowi – każda zwłoka psuła harmonię tańca. Tempo muzyki z początku wolne, w metrum dwumiarowym lub trójmiarowym, w czasie tańca nabierało żywoci, narażając do tempa nieco żywszego niż umiarkowane.

UKŁAD RĄK

1. Ujęcie za dłonie w parze

Tancerz i tancerka ustawieni blisko obok siebie (partnerka po prawej stronie partnera) ujmują się wewnętrznymi rękami, nieco opuszczonymi. Wolne ręce opierają na biodrach.

2. Koszyczek z tyłu

Partner i partnerka, w ustawieniu obok siebie (tancerka z prawej strony), obejmują się wzajemnie przez plecy w pasie (prawa ręka chłopca znajduje się nad lewą ręką dziewczyny), przy czym zewnętrzne dla pary ręce złączone ujęciem za dłonie opierają się na biodrze – tancerz lewą ręką, tancerka prawą.

3. Ujęcie za lewe ręce

Przy ustawieniu obok siebie tancerz obejmuje tancerkę prawą ręką przez plecy w pasie, dłoń opiera nad jej prawym biodrem. Lewą dłonią ujmują jej lewą dłoń i oboje unoszą ręce w przód, silnie zginając je w łokciu. Dziewczyna prawą ręką kładzie na biodrze, albo na prawej dłoni chłopca.

4. Bramki

W układzie rąk 1 (ujęcie za wewnętrzne dla pary ręce) tancerz i tancerka oddalają się od siebie i przez uniesienie złączonych rąk wysoko w bok formują bramkę. Wolne ręce odwróconą dłonią opierają z tyłu poniżej pasa, lub na biodrze.

5. Ujęcie za lewe ręce uniesione w górę

Dziewczyna stoi przed chłopcem zwróconym do niej plecami. Oboje unoszą lewe ręce, złączone dłońmi. Wolne ręce w położeniu dowolnym. W ujęciu tym dziewczyna obraca się przed chłopcem.

[ciąg dalszy na następnej stronie]

KOŁO [dokończenie]

6. Ujęcie za ręce w kole

Tańczący ustawieni są parami na linii koła, przodem zwróceni do środka koła. Każdy tancerz ujmie prawą ręką lewą dłoń sąsiadki z prawej strony, lewą ręką prawą dłoń sąsiadki z lewej strony. Ręce raczej opuszczone, jedynie w niektórych chwilach tańczący unoszą je na wysokości pasa.

KROKI TANECZNE

1. Krok chodu w rytmie ćwierćnut

Krok elastyczny z palców na całą stopę z miękkim zgięciem kolan, które w czasie tańca zawsze jest trochę zgięte. Kroki niewielkie, barki i głowa tańczących przesuwa się stale na jednym poziomie – bez falowania, kroki wykonywane ruchem ciągłym, wypełniającym rytm. Bez względu na metrum kroki

następują po sobie w rytmie ćwierćnut, nie wyróżniając pierwszej części taktu.

2. Jest to uderzenie w podłogę stopą wolnej nogi, która przy wykonaniu akcentu nie przejmie ciężaru ciała.

Dopiero w następnej ćwierćnucie ta sama noga wykonuje krok w przód. Czasem po tupnięciu tańczący wytrzymują pauzę do końca taktu

Tancerz i tancerka tańczą „różnymi” nogami, zaczynając nogami wewnętrznymi dla pary (chłopiec prawą, dziewczyna lewą).

Opis tańców opracowany na podstawie książki Marii Romowicz *Folklor Górali Żywieckich* wydanej przez Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury

PIESNE

ŚPIEWKI

NEBUDU TU, PIDU DALEJ

1.
Nebudu tu, pidu dalej,
karčmarečko vinka nalej,
nalej, nalej do pohara,
karčmarečko maľovana.

2.
Dobri tomu synáčkovi,
što ša ženyt pri vitcovi,
pri vitcovi, pri materi,
ša mu serce rozveselit.

3.
Oj, Haničko, prerozkošna,
de jes taka šumna rosla,
rosła, rosła v zahradočci,
prekvitala fialočci,
rosłam, rosłam, prekvitala,
bym červeny lička mała.

KARCZMARECZKA

1.
Nie byde tu ide dali,
karczmareczko wina nalej –
nalej nalej do puchara
karczmareczko małowana

2.
Dobrze tymu jest Jaškowi
co sie žyni przy łojcowi
i Jaškowi i Anieli
ta mu serce rozweseli

3.
Ty Anielko ty radosna –
ty se kiedyś kwiotki niosta
niosta niosta i śpiwała
na skrzypeczkach przygrywała
niosta niosta i śpiwała
i cerwone licka miąta

Violino

Contrabbasso

9

V-no

C-b.

HEJ, JAK TA SARNA

1.

Hej przez żywieckie pola leci sarna
hej nóżkami przebiyro, łeb zadarta
Jo byk tez tak przebiyrała
kiebyk takie nóżki miała
hej jak ta sarna, jak ta sarna

3.

Hej z kamienia na kamień skace sarna
Hej dumno swej urody łeb zadarta
Jo by tes tak zadzierata
kiebyk tom urode miała
Hej jak ta sarna jak ta sarna

2.

Hej przez żywieckie pola leci zając
hej ogonkiem wesoto pomyrdając
Jo byk tez tak pomyrdała
kiebyk taki ogon miała
hej jak ten zając, jak ten zając

Violino

Contrabbasso

8

Detailed description: This block shows the first system of musical notation. The Violino part is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of eight measures of eighth-note patterns. The Contrabbasso part is in bass clef with the same key signature and time signature, consisting of eight measures of whole notes. A rehearsal mark '8' is placed below the first measure of the Contrabbasso part.

9

V-no

C-b.

8

Detailed description: This block shows the second system of musical notation, starting at measure 9. The V-no part is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of eight measures, with a double bar line and repeat sign after the fourth measure. The C-b. part is in bass clef with the same key signature and time signature, consisting of eight measures of whole notes. A rehearsal mark '8' is placed below the first measure of the C-b. part.

17

V-no

C-b.

8

Detailed description: This block shows the third system of musical notation, starting at measure 17. The V-no part is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of eight measures, with a key signature change to two sharps (F# and C#) after the fourth measure, and a double bar line with repeat sign after the eighth measure. The C-b. part is in bass clef with the same key signature and time signature, consisting of eight measures of whole notes. A rehearsal mark '8' is placed below the first measure of the C-b. part.

26

V-no

C-b.

8

Detailed description: This block shows the fourth system of musical notation, starting at measure 26. The V-no part is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of eight measures of eighth-note patterns. The C-b. part is in bass clef with the same key signature and time signature, consisting of eight measures of whole notes. A rehearsal mark '8' is placed below the first measure of the C-b. part.

Wydawca – Partner Wiodący Projektu:

Gmina Wilkowice
43-365 Wilkowice
Wyzwolenia 25

Partner Projektu:

Gmina Likavka
034 95 Likavka
Jánovčikova 815

Interreg
Polska-Słowacja

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

TRADYCJA NASZĄ SIŁĄ POLSKO-SŁOWACKIE WARSZTATY MUZYCZNO-TANECZNE

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Wyłącznie odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej

Publikacja współfinansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014 -2020 oraz z budżetu państwa.